ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

SPRENDIMAS
DĖL GRANT ARTHUR GOCHIN SKUNDO

2020 m. gruodžio 14 d. Nr. (SK-372, 2020) SPR-224
Vilnius

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje gautas Grant Arthur Gochin (toliau – Pareiškėjas), atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundas dėl publikacijoje „Karo istorikas V. Rakutis: „Istorijai tapus kovos lauku pasirinkimas nekariauti tampa pralaimėjimu“ (www.bernardinai.lt, 2020-11-12) (toliau – Publikacija) paskelbtos informacijos (toliau – Skundas).

Skunde nurodoma, kad Publikacijoje atsakydamas į žurnalistės klausimą „*Kaip vertinate Vilniaus politikų veiksmus, keičiant K. Škirpos gatvės pavadinimą ar atminimo lentelės Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai nuėmimą? Šie asmenys buvo apkaltinti kolaboravimu su naciais, tuo tarpu Stalino saulės nešėjo kolaboranto P. Cvirkos paminklas tebestovi Vilniaus centre, o vilniečiai savo mokesčiais išlaiko Venclovų namus-muziejų su ekspozicija, skirta švietimo komisarui Antanui Venclovai*“ pašnekovas Valdas Rakutis teigia: „*Man keista, kad Vilniaus miesto valdžios veiksmai nesulaukė atsako iš Lietuvos vyriausybės. Tai yra valstybinio lygmens klausimai. <...> Kadangi yra išteisinantis LR Aukščiausiojo Teismo sprendimas dėl Jono Noreikos, tai Vilniaus m. savivaldybė negali pati sau prisiimti teismo vaidmens ir vienašališkai organizuoti smurto akcijų. Tai, kad tokia veikla susilaukė simbolinio pasmerkimo, rodo mūsų valstybės negebėjimą susitvarkyti su tam tikrais savivaldybės ar atskirų asmenų veiksmais. Valstybė turi ginti žmones, kurie daug dėl jos padarė, jeigu jie netapo sąmoningais nusikaltėliais*“. Anot Pareiškėjo, darytina išvada, kad į žurnalistės klausimą „*Kaip vertinate atminimo lentos nuėmimą asmeniui, kuris buvo apkaltintas kolaboravimusi su naciais*“ V. Rakutis atsako, jog Jonas Noreika buvo išteisintas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimu bei pasmerkia Vilniaus miesto savivaldybę, neva ši persvarsto Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimą. Tokiu būdu V. Rakutis teigia, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išteisino Joną Noreiką dėl žurnalistės nurodyto kolaboravimosi su naciais. Pareiškėjo teigimu, tokia informacija neatitinka tikrovės, kadangi Jonas Noreika buvo išteisintas dėl tėvynės išdavimo, o ne dėl kolaboravimo su naciais.

Pareiškėjas Skunde pabrėžia, jog V. Rakučio atsakymas, kad „*yra išteisinantis LR Aukščiausiojo Teismo sprendimas dėl Jono Noreikos*“ į žurnalistės teiginį, kad „*Šie asmenys buvo apkaltinti kolaboravimu su naciais*“, yra tikrovės neatitinkanti informacija. Konkretus teiginys nėra nuomonė, tai yra iškreiptas ir melagingas faktų interpretavimas, klaidinantis visuomenę. Nurodytas V. Rakučio teiginys yra įstatymo draudžiama dezinformacija ir pažeidžia Visuomenės informavimo įstatymo (toliau – VIĮ) 19 straipsnio 2 dalį.

Pareiškėjas, vadovaudamasis VIĮ 14 straipsnio 1 ir 3 dalimis, 19 straipsnio 2 dalimi, 44 ir 50 straipsniais, žurnalistų etikos inspektoriaus prašo įpareigoti interneto tinklalapio www.bernardinai.lt administraciją Publikacijoje paskelbti tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimą arba įpareigoti redaguoti Publikacijos tekstą, po teiginiu „*yra išteisinantis LR*

Aukščiausiojo Teismo sprendimas dėl Jono Noreikos" įtraukiant redakcijos pastabą, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1991 m. gegužės 27 d. pažyma Nr. 8-17228 reabilitavo Joną Noreiką tik dėl nusikalstamos veikos padarymo pagal RTFSR baudžiamojo kodekso 58 straipsnį (Tėvynės išdavimas).

Išnagrinėjęs Pareiškėjo Skunde nurodytas aplinkybes VIĮ nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

nustatė:

Pareiškėjas kreipėsi dėl visuomenės informavimo priemonėje skelbiamos tikrovės neatitinkančios informacijos.

Žurnalistų etikos inspektorius, prižiūrėdamas, kaip įgyvendinamos VIĮ nuostatos (50 straipsnio 1 dalis), nagrinėja suinteresuotų asmenų skundus (pareiškimus) dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, dėl jų teisės į privataus gyvenimo apsaugą bei asmens duomenų tvarkymo pažeidimo, taip pat atlieka kitas VIĮ numatytas funkcijas.

Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui 2015 m. sausio 22 d. priėmus sprendimą administracinėje byloje Nr. A-73-502/2015, buvo suformuota praktika, jog žurnalistų etikos inspektorius nagrinėja tik tų asmenų (ar jų atstovų) skundus, kurių teisės visuomenės informavimo priemonėse yra pažeistos (išskyrus skundus dėl Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatų pažeidimo). Tais atvejais, kai skundas nėra siejamas su skundo autoriaus asmeniu, jo teisėmis ar teisėtais interesais, t. y. kai skundžiama paskleista informacija nėra nukreipta į konkretų asmenį (nepateikiami tikrovės neatitinkantys, to asmens garbę ir orumą žeminantys teiginiai, neatskleidžiama privati informacija ir kt.), žurnalistų etikos inspektorius privalo atsisakyti nagrinėti skundą, kaip nepriklausantį jo kompetencijai. Atkreiptinas dėmesys, kad pateiktame Skunde nesiekiama garbės ir orumo, teisės į privatumą ar asmens duomenų apsaugos gynimo, neginčijami tikrovės neatitinkantys ir Pareiškėjo garbę ir orumą žeminantys teiginiai. Todėl šiuo atveju laikytina, kad Skundas nėra siejamas su Skundą teikiančiu asmeniu. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, žurnalistų etikos inspektorius privalo atsisakyti nagrinėti pateiktą Skundą.

Pažymėtina, jog minėtame sprendime Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė, kad tais atvejais, kai į žurnalistų etikos inspektorių su skundu asmuo kreipiasi ne dėl savo teisių pažeidimo, inspektorius turi pasinaudoti jam suteikta teise ir pareiga vertinti, kaip informuojant visuomenę laikomasi visuomenės informavimo principų, o turint informacijos apie pažeidimus, VIĮ nustatyta tvarka pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Sprendžiant dėl Skundo tyrimo pradėjimo savo iniciatyva dėl paskleistos informacijos įvertinimo, visų pirma atkreiptinas dėmesys, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) saviraiškos laisvę vertina kaip vieną esminių demokratinės visuomenės pagrindų ir vieną svarbiausių jos pažangos bei kiekvieno individo raidos sąlygų. EŽTT sprendimuose yra pabrėžiama, kad ši laisvė taikytina ne tik „informacijai" arba „idėjoms", kurios priimamos palankiai, laikomos neužgauliomis ar nevertomis dėmesio, bet ir toms, kurios įžeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir liberalumo, be kurių nėra „demokratinės visuomenės", reikalavimai (*EŽTT 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje Handyside prieš Jungtinę Karalystę*). Kiekvienu atveju svarbu įvertinti pamatinį žiniasklaidos vaidmenį visuomenėje bei poreikį užtikrinti išskirtinę saviraiškos laisvės apsaugą, nes nepagrįstas ribojimas neleistų užtikrinti žiniasklaidos, kaip „viešojo sarginio šuns" (*public watchdog*), vaidmens *(EŽTT sprendimai bylose: 1994-09-24 Jersild prieš Daniją; 2012-02-07 Axel Springer prieš Vokietiją)*.

Vertinamu atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) pats nėra ginčijamo teiginio autorius. Publikacijoje skelbiamas pokalbis tarp žurnalistės ir jos pašnekovo V. Rakučio ir šiuo atveju ginčo teiginys pateiktas kaip V. Rakučio atsakymas, komentaras. Pažymėtina, kad VIĮ 54 straipsnio 1 dalies 7 punkte nurodoma, kad „viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui netaikoma redakcinė atsakomybė ir jie neatsako už tikrovės neatitinkančios informacijos paskelbimą, jeigu jie nurodė informacijos šaltinį ir ji buvo <...> pateikta kaip nuomonė, komentaras ar vertinimas“.

EŽTT praktikoje aiškiai išskiria atvejus, kuomet atitinkamas subjektas ne pats yra vertinamų pastebėjimų autorius, o tik padėjo juos paskleisti vykdydamas savo pareigą informuoti visuomenę. Tokiais atvejais, EŽTT manymu, žurnalistų baudimas už pareiškimų, kuriuos padarė kiti asmenys, pavyzdžiui, interviu metu, skleidimą, rimtai apribotų žiniasklaidos vaidmenį diskutuojant visuomenei svarbiais klausimais, todėl toks baudimas negalimas, nebent tam būtų ypatingai svarios priežastys *(EŽTT 1994-09-23 sprendimas Jersild prieš Daniją, pareiškimo Nr. 15890/89)*.

Atsižvelgiant į tai, kad ginčijamas teiginys aiškiai pateiktas kaip V. Rakučio komentaras, teiginio atžvilgiu taikytina VIĮ 54 straipsnio 1 dalies 7 punkte numatyta redakcinės atsakomybės išimtis.

Žurnalistų etikos inspektorius, įvertinęs faktą, jog šiuo atveju viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) atžvilgiu redakcinė atsakomybė negalima, taigi negalimas ir joks poveikio priemonių skyrimas, pažymi, kad pateikto Skundo detalesnė analizė ir galimas pažeidimų konstatavimas be poveikio priemonių taikymo prieštarautų viešojo administravimo principams, todėl būtų neteisėtas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, žurnalistų etikos inspektorius nusprendė tyrimo savo iniciatyva nepradėti.

Remdamasis išdėstytais motyvais ir vadovaudamasis VIĮ 50 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 3 dalies 8 punktu, 9 dalies 1 punktu žurnalistų etikos inspektorius

nusprendė:

1. Atsisakyti nagrinėti Grant Arthur Gochin skundą.
2. Išsiųsti sprendimą Grant Athur Gochin.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami Vilniaus apygardos administraciniam teismui per 30 dienų nuo jų gavimo (paskelbimo) dienos.

Žurnalistų etikos inspektorė Gražina Ramanauskaitė